

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕМІКИ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія

Випуск 1 (47)

УДК 811.111'373.7+811.161.2'373.7

DOI:10.24144/2663-6840/2022.1(47).161–166.

Зимомря І. Актуальні питання лінгвокультурологічного вивчення фраземіки; кількість бібліографічних джерел – 14; мова українська.

Анотація. Чинники утворення, значення, етимологія, історія та зв'язок із різними сферами діяльності людини продовжують привертати увагу нинішніх фразеологів. Вплив культури на формування й функціонування фразем вивчається нині в межах таких наук, як етнолінгвістика, лінгвокультурологія, когнітивна й контрастивна лінгвістика.

Головною метою лінгвокультурологічного вивчення фраземного складу мови є виявлення культурномовної компетенції представників сучасної мовної спільноти на основі опису культурних конотацій, що містяться в концептуальному змісті мовних знаків. Національна специфіка фразем визначається співвідношенням її з елементом матеріальної або духовної культури окремої спільноти, її історії, вірувань і звичаїв, географією проживання народу.

«Зообраз» як характеристика людини через тварину – те переносне значення, що фіксується словниками у відповідних статтях. Процес зоонімної номінації у цьому випадкові може відбуватися у двох напрямках: приписування тваринам якостей, властивих людині, тобто шляхом антропоцентризму і наділення людини характеристиками, властивими представником тваринного світу – зооморфізму.

Когнітивний підхід до значення антропоцентричний за своєю суттю. Когнітивна лінгвістика нині є напрямом, у центрі уваги якого знаходиться мова як спільний когнітивний механізм, у якому досліджуються тільки ті когнітивні структури і процеси, які властиві людині як *homo loquens*. Із токи зору когнітивної семантики аналіз значень лексичних одиниць здійснюється за допомогою базових категорій реалізації концепту. Концептуалізація є однією з найважливіших характеристик пізнавальної діяльності людини. Саме через концепти («стереотипи свідомості») здійснюється зв'язок мови з мисленневою діяльністю людини. Концепт як базова категорія когнітивної семантики, позначається словом. Із когнітивної точки зору концепт – це ідеальна сутність, ментальна структура інтегрованого й систематизованого значення суб'єкта про певний фрагмент дійсності.

Прототипи – сутності соціально й культурно зумовлені, які часто змінюються й отримують нових представників. Вони дають змогу структурувати категорію, а значить і концепт, який є складним утворенням, ментальною репрезентацією, що визначає, як речі категоризуються і як пов'язані між собою.

У мові концепт може бути вербалізований окремими словами, словосполученнями, фраземами й цілими текстами.

Ключові слова: фразема, лінгвокультурологія, когнітивна лінгвістика, зообраз, концептуальний зміст, категоризація.

Постановка проблеми. На необхідність дослідження фразем у тісному зв'язку з екстралінгвальною дійсністю вказував у свій час ще В.Л. Архангельський, підкреслюючи, що чинники їх утворення, значення, етимологія, історія та зв'язок із різними сферами діяльності людини – «усе це й багато іншого ще очікує спеціального дослідження» [Архангельський 1964, с. 55]. Із ним повністю погоджується В.М. Телія, яка не тільки вказує на потребу дослідження фразем у плані їхнього співвідношення з особливостями способу життя того чи того народу, а й виділяє три кола найважливіших питань у цьому контексті [Телія 1999, с. 13].

Аналіз досліджень. Проблемам лінгвокультурологічного вивчення фраземіки присвячені також праці Н. Венжинович, М. Жуйкової, В. Кононенка, О. Левченко, В. Ужченка та ін. [див., напр.: Венжинович 2018, Жуйкова 2007, Кононенко 2008, Левченко 2005, Селіванова 2004, Ужченко 2006]. Одна з цих проблем пов'язана з виявленням різних типів екстралінгвальних умов, що співвідносяться з предметною сферою культури, а також із визначенням тих внутрішньомовних засобів і способів, які уможливають їхню здатність до відображення у знакових формі, характерній для певної мовної спільноти.

Більшість фразем кожної мови наділені культурно-національною своєрідністю. Їхне походжен-

ня й уживання в межах будь-якої мовної спільноти, співвіднесене з його культурою, визначає самосвідомість, окремішність як окремої особистості, так з національної ідентичності всього народу. Вплив культури на формування й функціонування фразем вивчається нині в межах таких наук, як етнолінгвістика, лінгвокультурологія, когнітивна й контрастивна лінгвістика.

Принагідно зауважимо, що поняття «культура» включає в себе не тільки певний рівень матеріального й духовного розвитку мовної спільноти й кожного її члена, а й виступає складним динамічним утворенням, що вбирає в себе як усвідомлювані, так і неусвідомлювані пласти пізнання [Петренко, Митина 1997].

Головною метою лінгвокультурного вивчення фраземного складу мови є виявлення культурномовної компетенції представників сучасної мовної спільноти на основі опису культурних конотацій, що містяться в концептуальному змісті мовних знаків, відтворюваних у процесі мовного вживання [Ужченко 2006, с. 148]. Культурні конотації містять відомості про культурно-мовну самосвідомість як частину загальнокультурного менталітету будь-якого народу. **Завданням** нашого дослідження є систематизувати погляди сучасних учених про лінгвокультурологічний підхід до вивчення фразем

міки. У роботі застосовано **описовий** метод, прийоми **лінгвокультурологічного** аналізу, елементи **зіставного** аналізу.

Виклад основного матеріалу. Семантична універсальність природної мови завдячує, звичайно, і здатності лексичного (фразеологічного корпусу) виступати як концепти, тобто включати в себе монотонність якихось «квантів» знання як результат усієї діяльності людини [Ужченко 2006, там само].

Для лінгвокультурології базовим є поняття культурної конотації як екстра- й інтралінгвальних чинників, утворення фразем, які зумовлюють крайнознавчий потенціал усталених словосполучень. Цей потенціал можна визначити як утілену у фраземах сукупність відомостей, що відображають історію, культуру, побут, норми поведінки та інші стереотипи у свідомості народу, об'єднаного спільністю мови.

Найкращий спосіб засвоєння культурного компонента значення мовної одиниці – це, за можливістю, якнайширше ознайомлення з культурою народу-носія мови, з реаліями його поняття й побуту. Найкраще виявляється поняття культурної конотації в зіставному вивченні культур.

Якщо екстралінгвальний і лінгвокультурологічний напрям намагаються виявити й описати засоби і способи проникнення «мови культури» у фразеологічні знаки природної мови й форми презентації ними культурно значущої інформації, то контрастивний напрям розкриває вибірковість образного світобачення певного народу. На відміну від образного підґрунтя фразем, які формувалися ще з незапам'ятних часів, контрастивні дослідження фразем у контексті культури мають справу переважно з описом «прихованих» у наївній картині світу нинішніх результативних слідів взаємодії мови й культури.

Оскільки глибинною структурою є план змісту фразем, а поверхневою – мовленнєве вираження, співвідношення між ними в межах однієї фраземи у мовах, що зіставляються, може суттєво відрізнятися. Звідси випливає, що семантичні універсалії в основі фразем – це глибинні структури, а особливе мовне вираження позамовного змісту усталених словосполучень, інакше кажучи, національна специфіка картини світу – поверхневі структури фразем.

Основною метою контрастивного вивчення фраземіки є виявлення й опис поверхневих структур національно-культурної специфіки фразем окремої мови, що встановлюється на тлі «наївної» картини світу, у формуванні й функціонуванні якої вони беруть участь. Характерні риси, властиві «наївній» картині світу певної культурно-мовної спільноти, і складають цю специфіку.

Нині багатьма лінгвістами неодноразово підкреслюється той факт, що значний пласт фраземіки є втіленням багатого історичного досвіду народу, його матеріальної й духовної культури, відображеної в уявленнях, пов'язаних із трудовою діяльністю, побутом, віруваннями, з найрізноманітнішими

сторонами суспільно-побутового життя людей. Національна специфіка фраземи визначається співвідношенням її з елементом матеріальної або духовної культури, окремої спільноти, історії, вірувань, звичаїв, географією проживання певного народу. Національна своєрідність може перебувати на поверхні, виявляючись у лексичному і граматичному її вираженні, а може бути визначена внаслідок етимологічного аналізу, який відновлює історію походження усталеної одиниці. «Зообраз», наприклад, як характеристика людини через тварину – те переносне значення, що фіксується словниками у відповідних статтях, відіграє помітну роль у виявленні позамовних асоціацій і специфічного ставлення носіїв мови до відповідних, на їхню думку, предметів і явищ навколишньої дійсності. Процес зоонімної номінації у цьому випадкові може відбуватися у двох напрямках: приписування тваринам якостей, властивих людині, тобто шляхом **антропоцентризму** і наділення її характеристиками, властивими представникам тваринного світу – **зооморфізму**. Характеристика людини через тварину – це, по суті, метафора, утворена шляхом залучення назви тварини для характеристики людини і створення її «зообразу».

Виникнення функційно-когнітивної наукової парадигми викликано тим, що мовні процеси стали розглядатися в ширшій перспективі, на відміну від пасивно-класифікаційної лінгвістики минулого. Нова теорія народжувалася у часом діаметрально протилежних висловлюваннях щодо способів конструювання предмета лінгвістики і метамови лінгвістичного опису [Кубрякова 1995]. Друга половина минулого століття позначена зростанням інтересу лінгвістів до проблем організації знань і способів їх репрезентації в лексичній і граматичній семантиці. Знання до того часу розглядалися як соціально-культурний і психологічний феномен, а роль природної мови як основної форми накопичення й передавання знань про навколишній світ почала усвідомлюватися лише в когнітології кінця 50-х – 60-х років. На думку теоретиків когнітивізму, значення в природних мовах є мисленнєво кодованою інформаційною структурою. Семантична структура – це форма концептуальної, значення якої знаходиться в голові людини [Ченки 1996, с. 68]. Згодом когнітивна революція перетворилася в декілька різних течій, серед яких значення випало з поля зору; акцент став зміщуватися від «значення» до «інформації», від «створення значення» до «обробки інформації». Когнітивна наука містить як дослідження мови, так і когніції, під якою мається на увазі пізнавальний процес або сукупність психічних процесів, виявлення розумових, інтелектуальних здібностей людини, що включає усвідомлення нею самої себе в навколишньому світі, побудову його особливої картини. Когнітивний підхід до значення **антропоцентричний** за своєю суттю. Опис семантики в ньому здійснюється з точки зору суми знань, отриманих у ході пізнавальної діяльності людини, зокрема й знання функційного використання об'єкта і його місце серед йому подібних.

Когнітивна лінгвістика нині є напрямом, у центрі уваги якого знаходиться мова як механізм, у якому досліджуються тільки ті структури і процеси, які властиві людині як *homo loquens*. Мета когнітивної семантики полягає в тому, щоб здійснити концептуальний аналіз мови, який включає дослідження різноманітних типів ментальних структур, а також способів їх репрезентації у свідомості людини. Із точки зору когнітивної семантики аналіз значень лексичних одиниць здійснюється на основі реалізації базових категорій концепту. Концептуалізація є однією з найважливіших характеристик пізнавальної діяльності людини.

Унаслідок взаємодії лінгвістики з філософією, наукою про знання, психологією і культурною антропологією в лінгвістичній семантиці виникли такі терміни, як *концепт*, *категорія*, *прототип*.

Когнітивність лежить в основі формування концептуальної картини світу, що відображає процеси сприйняття й осмислення навколишньої дійсності. Концепт є базовою категорією когнітивної семантики, і саме через нього як стереотип свідомості здійснюється зв'язок мови з мисленнєвою діяльністю людини. Це основний термін, який використовується під час опису семантики мовних одиниць у когнітивному аспекті. Саме через концепти («стереотипи свідомості») здійснюється зв'язок мови з мисленнєвою діяльністю людини. Концепт вербалізується, позначається словом, без чого неможливе його існування. Найкращий доступ до концепту здійснює мова з її національно-культурним підґрунтям забарвлення.

Одним із доступів до одиниць концептуальної системи людини є метафора як спосіб бачення й пізнання маловідомих або зовсім недоступних для свідомості фактів і явищ навколишньої дійсності. Когнітивний погляд на природу мови змушує визнати не тільки сам факт ментальної репрезентації світу у свідомості людини, а й упорядкованість цієї репрезентації, наявність у ній знань, наявних у вигляді концептів як змістових одиниць свідомості. Концепти як центри зосередження знань уможливають створення мисленнєвих структур у вигляді категорій. Головним постулатом когнітивної лінгвістики є твердження про те, що мова відсилає до процесів концептуалізації світу людини.

У межах когнітивного підходу до вивчення мови концепт розглядається як «одиниця ментального лексикону», «квант знання», «будь-яка дискретна одиниця колективної свідомості», що відображає предмет реального або ідеального світу, який зберігається в пам'яті носіїв мови у вигляді пізнаного субстрату.

Із когнітивної точки зору концепт – це ідеальна сутність, ментальна структура інтегрованого й систематизованого знання суб'єкта про певний фрагмент дійсності. Як одиниця концептуальної системи людини, концепт знаходить відображення у її психіці. Як фрагментарний компонент картини світу концепт репрезентує те, що відображено у психіці людини і стосується її відомостей про об'єкти та сукупність їхніх властивостей. У ньому

знаходить своє відображення й ціннісна орієнтація як окремої особистості, так і всього мовного колективу. Тому зміст одного й того ж концепту видозмінюється не тільки залежно від мовного колективу, а й від окремої особистості, поведінка якої зумовлена епохою та рівнем її культури.

Як складники концептуальної системи концепти зберігають знання про світ, сприяючи підведенню інформації під певні запропоновані суспільством категорії та класи. Тому головна роль, яку виконують концепти в мисленні, – це категоризація, що уможливорює групування об'єктів відповідно до певних уявлень про світ. Мета категоризації – пояснення нового через уже відоме і структурування картини світу за допомогою узагальнення. В основі процесу концептуалізації також знаходиться певний спосіб узагальнення.

У сучасній лінгвістиці виділяються два підходи до проблем природи і будови категорій мислення. Один із них – класичний або об'єктивістський – розвивається ще з часів Платона й Аристотеля, другий – когнітивістський, виник порівняно недавно.

Аналізуючи об'єктивістський підхід до проблеми, Дж. Лакофф доходить висновку, що класична теорія не є когнітивною: вона розглядає відношення між реаліями природної мови, проте не бере до уваги спосіб її усвідомлення [Nomen, Fire and Dangerous Things: Lakoff 1987]. Відповідно до класичної теорії категорії є роздільними сутностями. Для них характерні чіткі, добре окреслені межі. Належність до категорії визначається необхідними й достатніми умовами, спільними для всіх членів категорії. Тобто категорії мислення вбачаються об'єктивістом у вигляді певних абстрактних умістищ або контейнерів: об'єкти зовнішнього світу або включаються в ту чи іншу категорію, або залишаються поза нею. У такому розумінні припускається, що свідомість людини є впорядкованою системою родовидових відношень, причому категорії не перетинаються.

На думку багатьох дослідників, ця теорія не позбавлена низки недоліків, оскільки виявляється надто строгою і не враховує суміжні випадки, визнає рівність усіх членів категорії і стверджує наявність ізоморфності категорій мислення категоріям об'єктивного (можливого) світу.

Протилежного погляду на будову категорій мислення й пізнання людини дотримуються прихильники когнітивного підходу. Вони вважають, що пізнання людини – не дзеркало, що об'єктивно відображає властивості предметів, а передусім їхня свідомо інтерпретація. Людина, опановуючи світ, уносить свій порядок, тому у процесі категоризації головну роль виконує сам суб'єкт категоризації, наділений особливою тілесною організацією, фізичним, емоційним, соціальним і культурним досвідом.

В основу когнітивного підходу до побудови категорій покладена категорія прототипів Е. Рош і її послідовників. Під час проведення експериментів Е. Рош виявила, що представники категорії не рівноправні: усередині кожної з категорій одні об'єкти мають більші права членства, а інші – менші, тобто

одні члени категорії є більш виділеними, ніж інші. Виділені об'єкти утворюють центри категорії – прототиби. У прототипах утілені найбільш характерні ознаки категорій, які уможливають їхні цілісні пізнання. Усі решта об'єкти, що входять до складу категорії, ґрунтуються у свідомості індивіда навколо центрів – прототипів [Rosh 1978].

Когнітивна теорія стверджує, що людина сприймає реальність за допомогою прототипів, оскільки саме вони відіграють роль інструментів, які дають змогу людині впоратися з безконечним іменем стимулів, нав'язаних дійсністю. Прототип – це щось категоріально середнє, ідеальна мисленева репрезентація певного концепту, який засвідчує, що кращим або гіршим прикладом концепту виступає об'єкт матеріального (можливого) світу. Сукупність прототипів матеріального світу утворює «прототипний світ», який є значно простішим від матеріального, проте він необхідний як орієнтир в ідентифікації об'єктів.

Дж. Лакофф виділяє декілька різновидів прототипів, кожен із яких має особливу мету, напр.: типові приклади допомагають швидко орієнтуватися у просторі, соціальні стереотипи використовуються для швидких і поверхневих суджень про людей, ідеали використовуються в судженнях і плануваннях, підмодулі – для грубої, наближеної вказівки на щонебудь і т. ін. [Lakoff 1987, с. 85–111].

Прототиби – сутності соціально й культурно зумовлені, які часто змінюються і отримують нових представників. Вони дають змогу структурувати категорію, а значить і концепт, який є складним, об'ємним утворенням, ментальною репрезентацією, що визначає як речі категоризуються, і як вони пов'язані між собою. Людина мислить концептами, аналізуючи, порівнюючи і об'єднуючи їхні різновиди у процесі мисленнєвої діяльності, а також формує нові концепти як результат мислення.

На відміну від поняття, яке відображає найсуттєвіші, логічно сформовані ознаки або явища,

концепт є логічним компонентом, своєрідним типовим образом, що зливається з уявленням.

Хоча концепт і поняття є продуктами ментальної репрезентації, вони різні за рівнем узагальнення. Якщо поняття виділяє зі світу «Дійсність» позначуваний об'єкт, відповідаючи на запитання «Що це?», то концепт – це сукупність знань про позначуване у всіх зв'язках і відношеннях, що відповідає на запитання «Що відомо про це?» [Телия 1996, с. 100]. Саме тому концепт має «культурно-національну пропуску», він наділений більш-менш конвенціональною природою і конкретизує, що в певній культурі **характерне, типове**, а що ні. І хоча мова не є єдиним представником концептуальної системи людини (яка може отримувати вираження в образному мистецтві, етикеті, ритуалах, власне невербальній поведінці людини), незалежно від того, яким способом вони сформовані.

Висновки. У мові концепт може бути вербалізований окремими словами, словосполученнями, фраземами й цілими текстами. «Звернення до мови розглядається нині як найпростіший доступ до свідомості не тому, що всі структури свідомості вже давно вербалізовані, а тому, що всі пояснення про будь-які об'єкти виступають для людини у вигляді вербального їх опису» [Кубрякова 1992, с. 11]. Унаслідок цього виникають словесні описи об'єктів, даних людині тільки в її безпосередньо-чуттєвому сприйнятті: описи запахів, тактильних відчуттів, емоційних станів і т. ін. Ця сфера сприйняття дійсності по-різному відтворюється кожною з національних мов, і як відтворювана й зафіксована, вона успадковується всіма наступними поколіннями людей, що розмовляють спільною мовою, здійснюючи, у свою чергу, певний вплив на їхню інтерпретацію світу.

Отже, дійсність дана людині не безпосередньо, а в її концептуальній системі. Одиницями цієї системи є складні ментальні утворення – концепти, найкращий доступ до яких забезпечує мова.

Література

1. Архангельский В.Л. Устойчивые фразы в современном русском языке. Основы теории устойчивых фраз и проблемы общей фразеологии. Ростов-на-Дону: Изд-во Рост. ун-та, 1964. 315 с.
2. Венжинович Н. Фраземіка української літературної мови в контексті когнітології та лінгвокультурології: монографія. Ужгород: ФОП Сабов, 2018. 463 с.
3. Жуйкова М.В. Динамічні процеси у фразеологічній системі східнослов'янських мов: монографія. Луцьк: РВВ «Вежа», 2007. 416 с.
4. Кононенко В. Мова у контексті культури: монографія. Київ; Івано-Франківськ: Плай, 2008. 390 с.
5. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века. *Язык и наука конца XX века*. Москва, 1995. С. 172–230.
6. Левченко О.П. Фразеологічна символіка: Лінгвокультурологічний аспект: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. 352 с.
7. Петренко В.Ф., Митина О.В. Анализ динамики общественного сознания. Смоленск: Смол. гум. ун-т, 1997. 212 с.
8. Селіванова О.О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). Київ – Черкаси: Брама, 2004. 276 с.
9. Телия В.Н. Первоочередные задачи и методологические проблемы исследования фразеологического состава языка в контексте культуры. *Фразеология в контексте культуры*. Москва: Языки русской культуры, 1999. С. 13–24.
10. Ужченко В.Д. Нові лінгвістичні парадигми «концепт–фразеологізм–мовна картина світу». *Східнослов'янські мови в їх історичному розвитку*: зб. наукових праць. Запоріжжя, 2006. С. 146–151.

11. Ченки А. Современные когнитивные подходы к семантике: сходства и различия в теориях и целях. *Вопросы языкознания*. 1996. № 2. С. 68–79.
12. Lakoff J. *Women, Fire and Dangerous Things*, 1987.
13. Geeraerts I. Polysemy and Prototypicality. *Cognitive Linguistics*, 1992. Vol. 3–2. P. 219–231.
14. Rosh E. Principles of Categorization. *Cognition and Categorization*. New Jersey, 1978. P. 27–72.

References

1. Arkhangel'skiy V.L. (1964) *Ustoychivyye frazy i v sovremennom russkom yazyike. Osnovy teorii ustoychivyykh fraz i problemy obschey frazeologii* [Set phrases in modern Russian. Fundamentals of the theory of set phrases and problems of general phraseology]. Rostov-na-Donu: Izd-vo Rost. un-ta. 315 s. [in Russian].
2. Venzhynovych N. (2018) *Frazemika ukrainskoi literaturnoi movy v konteksti kohnitologii ta linhvokulturolohii* [Phrasemics of the Ukrainian literary language in the context of cognitology and linguistic and cultural studies]: monohrafiia. Uzhhorod: FOP Sabov. 463 s. [in Ukrainian].
3. Zhukova M.V. (2007) *Dynamichni protsesy u frazeolohichnii systemi skhidnoslovianskykh mov* [Dynamic processes in the phraseological system of East Slavic languages]: monohrafiia. Lutsk: RVV «Vezha». 416 s. [in Ukrainian].
4. Kononenko V. (2008) *Mova u konteksti kultury* [Language in the context of culture]: monohrafiia. Kyiv: Ivano-Frankivsk: Plai. 390 s. [in Ukrainian].
5. Kubryakova E.S. (1995) *Evolutsiya lingvisticheskikh idey vo vtoroy polovine XX veka* [The evolution of linguistic ideas in the second half of the twentieth century]. *Yazyk i nauka kontsa XX veka*. Moskva. S. 172–230 [in Russian].
6. Levchenko O.P. (2005) *Frazeolohichna symbolika: Linhvokulturolohichniy aspekt* [Phraseological symbolism: Linguistic and cultural aspect]: monohrafiia. Lviv: LRIDU NADU, 2005. 352 s. [in Ukrainian].
7. Petrenko V.F., Mitina O.V. (1997) *Analiz dinamiki obschestvennogo soznaniya* [Analysis of the dynamics of public consciousness]. Smolensk: Smol. gum. yn-t. 212 s. [in Russian].
8. Selivanova O.O. (2004) *Narysy z ukrainskoi frazeolohii (psykhokohnitivnyi ta etnokulturnyi aspekty)* [Essays on Ukrainian phraseology (psychocognitive and ethnocultural aspects)]. Kyiv – Cherkasy: Brama. 276 s. [in Ukrainian].
9. Teliya V.N. (1999) *Pervoocherednyie zadachi i metodologicheskie problemy issledovaniya frazeologicheskogo sostava yazyika v kontekste kulturyi* [Primary tasks and methodological problems of the study of the phraseological composition of the language in the context of culture]. *Frazeologiya v kontekste kulturyi*. Moskva: Yazyki russkoy kulturyi. S. 13–24 [in Russian].
10. Uzhchenko V.D. (2006) *Novi linhvistychni paradyhmy «kontsept–frazeolohizm–movna kartyna svitu»* [New linguistic paradigms “concept – phraseme – language world model”]. *Skhidnoslovianski movy v yikh istorichnomu rozvytku: zb. naukovykh prats. Zaporizhzhia*. S. 146–151 [in Ukrainian].
11. Chenki A. (1996) *Sovremennyye kognitivnyie podkhody k semantike: shodstva i razlichiya v teoriyakh i tselyakh* [Modern cognitive approaches to semantics: similarities and differences in theories and goals]. *Voprosy yazykoznaniya*. №2. S. 68–79 [in Russian].
12. Lakoff J. (1987) *Women, Fire and Dangerous Things* [in English].
13. Geeraerts I. (1992) *Polysemy and Prototypicality. Cognitive Linguistics*. Vol. 3–2. P. 219–231 [in English].
14. Rosh E. (1978) *Principles of Categorization. Cognition and Categorization*. New Jersey. P. 27–72 [in English].

VITAL QUESTIONS OF LINGUOCULTURAL PHRASE STUDIES

Abstract. The factor formation, meaning, etymology, history and the connection with different spheres of human activities continue drawing attention of present-day phraseologists. The influence of culture on the formation and functioning of phrases has been studied within the scope of such humanities as ethnolinguistics, linguoculturology, cognitive and contrastive linguistics.

The principal aim of the linguocultural phrase study is revealing of cultural and language competence of the representatives of modern language community on the basis of cultural connotation description inherent in the conceptual contents of language signs. The national phrase specificity is defined as its correlation with the element of material and spiritual culture of a particular collocation, its history and customs, natural and geographical territory of a human dwelling.

The «zoological image» as a human firm of character reminding an animal is a figurative meaning fixed in dictionaries in corresponding articles. The process of zoonymic nomination in this case may occur in both trends: ascribing animals of features, inherent in human beings, that is by means of, anthropocentrism and imparting a human being the features inherent in the representatives of the animal world – zoomorphism.

Cognitive approach to meaning is anthropocentric according to its essence. The present-day cognitive linguistics is a trend focused on the language as a common cognitive device, in which the only human cognitive structures and processes are under study. From the view-point of cognitive semantics the analysis of meaning of lexical units is carried out by means of basic categories of concept realization. Conceptualization is one of the most important traits of human cognitive activities. It is due to the concepts («stereotypes of consciousness») that the connection of language with mental activities occurs. Concept as the basis category of cognitive semantics is designated with a word. From the cognitive points of view concept is the ideal essence a mental structure of the integrated and systematized knowledge of a person about a certain fragment of reality.

Prototypes are essences which are socially and culturally motivated, often changed and receiving new representatives. They enable category structuring, including concept, which is a complicated formation, mental representation that defines how things are categorized and intertwined.

In a language a concept may be verbalized with certain words, word groups, phrases and whole texts.

Keywords: phraseme, linguistic and cultural studies, cognitive linguistics, zoological image, conceptual content, categorization.

© Зимомря І., 2022 р.

Іван Зимомря – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики перекладу Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; ivan.zymomrya@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0003-3211-8262>

Ivan Zymomrya – Doctor of Philology, Professor, the Head of the Department of Theory and Practice of Translation, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; ivan.zymomrya@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0003-3211-8262>